

REGERINGSKANSLIET

Utrikesdepartementet

Denna rapport är en översiktlig sammanställning över hur de mänskliga rättigheterna efterlevs, grundad på den svenska ambassadens bedömningar.

Rapporten kan inte ge en fullständig bild. Information bör sökas också från andra källor.

Mänskliga rättigheter i Västsahara 2006

ALLMÄNT

Västsahara är sedan början av 1960-talet, när området var en spansk koloni, upptaget på FN:s lista över icke självstyrande områden som skall avkoloniseras. En svårlöst konflikt råder sedan 1975 om områdets status mellan Marocko och den västsahariska befrielse rörelsen Polisario. Marocko hävdar att Västsahara är en del av Marocko ("de sydliga provinserna"), och Polisario driver rätten till självbestämmande för västsaharierna, som även innefattar rätten till ett självständigt Västsahara.

År 1988 enades parterna om FN:s fredsplan för Västsahara och en FN-styrka, MINURSO, upprättades några år senare. Styrkan övervakar vapenvilan och har även i uppdrag att genomföra en folkomröstning om områdets status. MINURSO har däremot inte något uppdrag att övervaka situationen för de mänskliga rättigheterna i territoriet. Den planerade folkomröstningen enligt fredsplanen har ej kunnat genomföras och sedan år 2000 förs istället politiska förhandlingar mellan parterna under ledning av FN:s generalsekreterares personliga sändebud för Västsahara. Läget i konflikten är mycket låst eftersom de förslag till politisk lösning som det personliga sändebudet hittills utarbetat antingen förkastats av Marocko eller Polisario. Marocko har aviserat att man kommer att presentera ett långtgående autonomiförslag för Västsahara i början av år 2007.

Sedan "den gröna marschen" år 1975 administreras Västsahara "de facto" av Marocko och Marocko har därmed ett särskilt ansvar att värna om MR och rättsstatens principer. Situationen i fråga om mänskliga rättigheter (MR) i Västsahara granskas i denna rapport utifrån det skydd marockanska lagar och myndigheter ger. Denna rapport tar bara upp de frågor, där ambassaden har fått del av uppgifter om att MR-situationen skiljer sig från vad som gäller i Marocko. Rapporterna bör därför läsas tillsammans. Det betyder dock inte att UD genom rapporten tar ställning i frågan om områdets framtid och suveränitet.

Sedan Marockos inmarsch i Västsahara år 1975 har ca 160 000 västsahariska flyktingar tagit sin tillflykt till flyktingläger kring staden Tindouf i sydvästra Algeriet och bedömningen faller därför utanför denna rapport.

1. Sammanfattning av läget för de mänskliga rättigheterna

Uppgifter om situationen för de mänskliga rättigheterna i Västsahara förblir knapphändiga och svåra att verifiera. Uppgift står ofta mot uppgift. Den olösta frågan om områdets framtid bidrar till att den process mot ökad demokrati och frihet som märkts i Marocko under senare år inte har varit lika påtaglig i Västsahara. Med hänvisning till behovet av säkerhet finns risk för att den marockanska ordningsmakten inte respekterar medborgerliga och politiska rättigheter. Rapporter om fysiska övergrepp och utomrättsliga frihetsberövanden förekommer. Yttrandefriheten (och därmed också omvärldens insyn) förblir begränsad.

Kung Mohamed VI reste i mars 2006 till Västsahara och meddelade då att det kungliga rådet för Västsahariska frågor, CORCAS skulle återuppstå. Vid detta tillfälle benådades ett stort antal personer, som hade gripits i samband med protesterna i maj 2005, däribland den kända kvinnliga MR-aktivisten Aminatou Haidar. Även efter kungens besök har MR-aktivister gripits och hållits kortare perioder. CORCAS har under året arbetat med att i samråd med företrädare för hela det marockanska samhället utforma ett autonomiförslag för Västsahara, som ett led i ansträngningarna att finna en slutgiltig lösning på frågan om områdets status. CORCAS kommer att lägga fram ett förslag till kungen inför årsskiftet 2006/07. Förslaget som blivit starkt försenat bedöms nu komma att offentliggöras i mars/april 2007. Representanter för CORCAS har besökt regeringarna i säkerhetsrådets medlemsländer för att informera om arbetet kring autonomiförslaget. Detta har redan förkastats av Polisario och Algeriet, eftersom det inte kommer att innehålla någon möjlighet till folkomröstning med självständighet som en option.

FN:s högkommissarie för mänskliga rättigheter (OHCHR) besökte under året såväl Västsahara som lägren i Tindouf och konstaterade att MR-situationen överallt var allvarlig, i synnerhet i Västsahara. OHCHR lyfte vad gällde Västsahara särskilt fram avsaknaden av rätt till självbestämmande, repressionen mot MR-aktivister, brutalitet från ordningsmakten, avsaknad av möjlighet till rättvisa rättegångar, samt begränsningar i yttrande-, förenings- och rörelsefriheten. Frågan om saknade personer, både civila och militärer, från båda sidor borde ges större uppmärksamhet för att ge klarhet i vad som har hänt dessa personer.

OHCHR:s besök gjordes mot bakgrund av den försämrade MR-situationen i Västsahara sedan demonstrationerna i Laayoune i slutet av maj 2005, som utvecklades till protester också på andra håll. Demonstrationen skedde i samband med förflyttningen av en fånge till Agadir och urartade i stenkastning och våldsamma konfrontationer med säkerhetspolisen. Enligt Polisario var aktionen politiskt motiverad men i grunden en spontan protest i sympati med en samvetsfånge. Enligt de marockanska myndigheterna var aktionen planerad i förväg av Polisario och fången var en känd brottsling dömd för narkotikabrott. Ett femtiotal personer greps under och efter oroligheterna och i de följande rättegångarna dömdes ett trettiotal personer till långa fängelsestraff. Flera hävdade att de torterats i häktet och att de dömts utan regelrätt rättegång. De inledde en protest i form av en längre period av hungerstrejk under augusti/september.

Bland de fängslade fanns flera framträdande förespråkare för ett självständigt Västsahara, däribland Aminatou Haidar och Ali Tamek. Den sistnämnde var enligt uppgift i utlandet under oroligheterna men greps vid hemkomsten efter att ha gjort uttalanden till stöd för ett självständigt Västsahara.

2. Ratifikationsläget beträffande de mest centrala konventionerna om mänskliga rättigheter samt rapportering till FN:s konventionskommittéer

Se rapporten om Marocko.

MEDBORGERLIGA OCH POLITISKA RÄTTIGHETER

3. Respekt för rätten till liv, kroppslig integritet och förbud mot tortyr

Det finns inga rapporter om att någon skulle ha berövats livet godtyckligt. Däremot finns många uppgifter från trovärdiga källor om tortyr respektive brutalt våld från ordningsmaktens sida. Personer som har anmält att de har blivit utsatta för tortyr eller brutalt våld har i flera fall fått träffa läkare i enlighet med marockansk lag, men uppvisade skador har inte bedömts vara resultat av tortyr. Inte heller tycks anmälda fall ha lett till undersökningar enligt den nya lagen mot tortyr (se rapporten om Marocko). Något dödsfall till följd av tortyr eller brutalt våld har inte rapporterats sedan den 30 oktober 2005. Fängelset i Laayoune i Västsahara är, liksom många fängelser i Marocko, starkt överbelagt.

4. Dödsstraff

Se rapporten om Marocko.

5. Rätten till frihet och personlig säkerhet

Personer som är – eller misstänks vara – separatister (dvs. personer som önskar se ett fritt Västsahara), liksom deras familjer, drabbas enligt trovärdiga källor av en omfattande repression sedan protesterna i maj 2005. Frihetsberövanden utan uppenbar anledning och husrannsakingar med skadegörelse av privategendom är vanligt förekommande liksom våld från ordningsmaktens sida. Situationen är så allvarlig att den ansvarige för mänskliga rättigheter inom CORCAS under 2006 offentligt har protesterat mot övergreppen.

Den marockanska staten förnekar att någon hålls fängslad enbart för sina politiska åsikter. Flera MR-organisationer hävdar motsatsen, men uppskattningarna av antalet samvetsfångar varierar. Flera fall rör saharier som fängslats för att ha propagerat för ett självständigt Västsahara. Från de marockanska myndigheternas sida hävdas att dessa har gjort sig skyldiga till "vanliga" brott, vilket förnekas av separatisterna.

Separatister och MR-aktivister från Västsahara har tidvis haft svårt att få pass. MR-aktivisten Mohamed Daddach har under året nekats pass för att resa till Norge för att delta i en prisceremoni för ett MR-pris han tidigare har fått. Aminatou Haidar har å andra sidan fått ett pass och har under året kunnat resa flitigt, bl.a. till Sverige. Enligt uppgift riskerar hon att åter mista sitt pass därför att hon har propagerat för självständighet i utlandet. OHCHR fick under sitt besök en lista på nio personer, som hade nekats pass. Några särskilda reserestriktioner i landet finns inte, om än med undantag för vissa områden i anslutning till sandmuren i Västsahara, som dessutom bör undvikas p g a att de är minerade.

Sedan 2004 har FN genomfört åtgärder för att skapa förtroende hos den åtskilda befolkningen i Tindouf och Västsahara. Mest framgång har konstaterats för familjebesök och telefonsamtal mellan familjemedlemmar. Familjebesöken som organiseras med flyg genom FN:s flyktingkommissarie, UNHCR, och FN:s fredsbevarande styrka i Västsahara, MINURSO; har tidvis varit avbrutna till följd av meningsskiljaktigheter mellan Marocko och Polisario. De planerade flygningarna återupptogs igen i november 2006 efter en överenskommelse mellan parterna. Totalt har 2 499 personer deltagit i dessa besök fram till november 2006. Sverige har bidragit med 5MSEK till steg två i FN-programmet.

6. Rättssäkerhet och rättsstatsprincipen

OHCHR har lyft fram att principen om rättvis prövning inför domstol inte respekteras i Västsahara. I januari 2006 dömdes 14 saharier, inklusive flera MR-aktivister, mot sitt nekande för förberedelse, stämpling och deltagande i skadegörelse, förhindrande av trafiken, våld mot tjänsteman, deltagande i otillåtna demonstrationer, uppvigling, samt medlemskap i otillåtna

organisationer. Två av dem uppgav sig ha tvingats till erkännande under tortyr. Flera av de dömda benådades av kung Mohamed VI i mars och april 2006. Enligt de dömdas advokater hade försvaret nekats att kalla vittnen, flera procedurfel hade begåtts och rättegången hade skjutits upp flera gånger. Ett motiv kan ha varit att hindra internationella observatörer att närvara.

7. Straffrihet

Instansens för rättvisa och försoning (IER) arbete (se rapporten om Marocko) omfattade också Västsahara och den repression området drabbades av under kung Hassan II. Västsahara tillhör de områden, där särskilda insatser föreslås inom ramen för det kollektiva ersättningsprogrammet.

Företrädarna för ordningsmakten i Västsahara tycks, enligt trovärdiga källor, i större utsträckning åtnjuta straffrihet för brutalitet och övervåld än i Marocko när det gäller handlingar begångna mot separatister. De marockanska myndigheterna hävdar att ordningsmakten uppträder på samma sätt i hela landet men att den i Västsahara möts av våldshandlingar.

8. Yttrande-, tryck-, mötes-, förenings- och religionsfrihet m.m.

Även om en större yttrandefrihet tycks finnas sedan några år, så är Marockos överhöghet över Västsahara fortfarande ett mycket känsligt kapitel. Det finns uppgifter om att pressfriheten i Västsahara skulle vara större än i övriga Marocko i just denna fråga. Under året har bl.a. Aminatou Haidar utan synlig påföljd uttalat offentligt att hon är för självständighet. Å andra sidan godtas inte att Polisarios flagga visas. Polisarios och närstående föreningars hemsidor blockeras för marockanska användare. Media censureras, precis som i Marocko.

Befolkningen i Västsahara har små möjligheter till direkt, personlig kontakt med omvärlden men de får regelbundet information via Internet. I synnerhet utländska journalister, diplomater eller företrädare för enskilda organisationer bevakas under resor i regionen. Den starka närvaron av marockansk militär gör att få vågar vittna om kränkningar. Rädslan för repressalier är stor och i de fall rapporter nått omvärlden är det ofta i efterhand.

De marockanska myndigheterna har under året nekat en grupp EU-parlamentariker att besöka Västsahara med motiveringen att delegationen till största delen bestod av Polisariovänner, samt att den inte var identisk med den delegation som tidigare hade besökt Tindouf. Spanska och norska journalister, som i förväg hade meddelat myndigheterna sin ankomst, har också hindrats från att resa in i Västsahara. Nordiska diplomater i Rabat har, trots påstötningar på hög nivå, inte fått klartecken att resa till Västsahara.

Förenings- och mötesfriheten är nära sammanlänkade med berördas inställning till frågan om självbestämmande. Flera nationella MR-organisationer har med tillstånd från myndigheterna fungerade lokalsektioner i Västsahara. Däremot har en förening, som valt att kalla sig *Association Sahraouie des Victimes des Violations Graves des Droits Humains Commises par l'Etat Marocain* (Sahariska föreningen för offer för grava MR-övergrepp utförda av den marockanska staten) inte fått tillstånd att verka som förening.

9. De politiska rättigheterna och de politiska institutionerna

Sedan 1977 har lokalval organiserats i Västsahara. Valen kontrolleras och övervakas av marockanska myndigheter. Partier som öppet agerar för självständighet kan i praktiken inte delta. Samtliga platser som representerar Västsahara i Marockos parlament innehas av saharier som erkänner Marockos överhöghet över området.

Det kungliga rådet för Västsahariska frågor, CORCAS, består enbart av utsedda personer.

EKONOMISKA, SOCIALA OCH KULTURELLA RÄTTIGHETER

10. Rätten till arbete och relaterade frågor

Det finns inga tillgängliga uppgifter om att situationen skulle skilja sig från Marocko. Se rapporten om Marocko.

11. Rätten till bästa uppnåeliga hälsa

Det finns inga tillgängliga uppgifter om att situationen skulle skilja sig från Marocko. Se rapporten om Marocko.

12. Rätten till utbildning

Det finns inga uppgifter om att situationen skulle skilja sig från vad som gäller i Marocko. Se rapporten om Marocko.

I Tindouf saknas utbildningsmöjligheter över folkskolenivå. Avtal finns för att ungdomar ska kunna få utbildning i Algeriet, Spanien och Kuba. Uppgifter finns om att barn och ungdomar sänds till Kuba utan föräldrarnas tillstånd.

13. Rätten till en tillfredsställande levnadsstandard

Trots stora ekonomiska satsningar av den marockanska staten, lever en stor andel av befolkningen i fattigdom utan tillgång till rent vatten, grundläggande hälsovård eller drägligt boende. Utbildningsnivån är låg och analfabetismen utbredd. Den marockanska staten har gjort stora insatser för att förbättra levnadsvillkoren i Västsahara, men mycket arbete återstår. Västsahara tillhör de områden som särskilt valts ut för stöd enligt det nationella utvecklingsprogrammet INDH (se rapporten om Marocko).

I flyktinglägret Tindouf saknas tillfredställande bostäder, rent vatten, livsmedel, hälsovård och utbildningsmöjligheter.

OLIKA GRUPPERS ÅTNJUTANDE AV DE MÄNSKLIGA RÄTTIGHETERNA

14. Kvinnors rättigheter

Det finns inga tillgängliga uppgifter om att situationen skulle skilja sig från vad som gäller i Marocko. Se rapporten om Marocko.

15. Barnets rättigheter

Det finns inga tillgängliga uppgifter om att situationen skulle skilja sig från Marocko. Se rapporten om Marocko.

16. Rättigheter för personer som tillhör nationella, etniska, språkliga och religiösa minoriteter samt urfolk

Det finns inga tillgängliga uppgifter om att situationen skulle skilja sig från Marocko. Se rapporten om Marocko. Radio- och TV-sändningar på lokala språk finns i Västsahara.

17. Diskriminering på grund av sexuell läggning eller könsidentitet

Det finns inga tillgängliga uppgifter om att situationen skulle skilja sig från vad som gäller i Marocko. Se rapporten om Marocko.

18 Flyktingars rättigheter

Det finns inga tillgängliga uppgifter om att situationen skulle skilja sig från vad som gäller i Marocko. Se rapporten om Marocko.

19. Funktionshindrades rättigheter

Det finns inga tillgängliga uppgifter om att situationen skulle skilja sig från vad som gäller i Marocko. Se rapporten om Marocko.

ÖVRIGT

20. Frivilligorganisationers arbete för mänskliga rättigheter

De MR-organisationer som tillåts arbeta i Västsahara uppger att deras företrädare där övervakas i större utsträckning än i Marocko. I synnerhet gäller det personer som uttryckt sympati för självständighet. MR-aktivister uppger också att de kontrollerats mer noggrant av ordningsmakten efter att ha haft internationella kontakter om situationen i Västsahara.

21. Internationella och svenska insatser på området mänskliga rättigheter

MR ingår inte i MINURSOs mandat. Ett förslag i den riktningen fanns i FN:s säkerhetsråd när mandatet skulle förlängas hösten 2006, men Frankrike stoppade förslaget genom att lägga in sitt veto. Frågan om de mänskliga rättigheterna i Västsahara följs av ambassaden, liksom av många andra länders ambassader samt av internationella enskilda organisationer. En regelbunden dialog förs med marockanska myndigheter och Västsahara-konflikten berörs regelmässigt i de olika fora som EU upprättat inom ramen för ett omfattande samarbete med Marocko.